

Täysistunto

Torstai 18.9.2025 klo 16.02—18.53

4. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024

Kertomus K 17/2025 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Jussi Halla-aho: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 12.12.2025.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.31 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies, arvoisat kansanedustajat! Minulla on ilo ja kunnia esitellä teille eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomus vuodelta 2024. Tämä on 105. tämän maailman toiseksi vanhimman oikeusasiamiesinstituution toimintakertomus ja toimintavuosi.

Vakiintuneeseen tapaan kertomuksen alussa on oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot kunkin itse valitsemasta aiheesta.

Omassa puheenvuorossani käsittelen oikeusasiamiehen valtiosääntöisen aseman ja riippumattomuuden turvaamista tietyistä rajatuista näkökulmista.

Ensinnäkin: Oikeusasiamiehen riippumattomuutta loukkaisi se, että joku hänen valvontansa alainen viranomainen, esimerkiksi muu valvontaviranomainen, voisi kohdistaa valvontaa oikeusasiamieheen eli valvoa valvojaansa. Perustuslakivaliokunta onkin katsonut, että tämä ei ole valtiosääntöisesti mahdollista.

Toiseksi: Oikeusasiamiehen valtiosääntöistä asemaa puolestaan loukkaisi se, että jokin perustuslain mukaan oikeusasiamiehen valvonnan piiriin kuuluva taho voisi jäädä oikeusasiamiehen valvontavallan ulkopuolelle. Tällainen tilanne nousi esille käsiteltäessä Naton ja Yhdysvaltojen joukkojen Suomen alueella tapahtuvaa julkisen vallan käyttöä noiden Nato-sofa- ja DCA-sopimusten mukaisesti. Perustuslakivaliokunta ei tällaisessakaan sääntely-yhteydessä halunnut sulkea pois ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaa, vaan jätti sen heidän tapauskohtaisesti arvioitavaksi.

Kolmanneksi: Ylimmälle laillisuusvalvojalle ei sovi minkään toiminnan operatiivinen valvonta, millä tarkoitan jatkuvaa ja yksityiskohtaista valvontaa tai jonkin meneillään olevan toiminnan valvontaa. Jos oikeusasiamies puuttuisi vireillä olevaan asiaan tai meneillä olevaan toimintaan, oikeusasiamies ei enää voisi riippumattomasti ja objektiivisesti arvioida samaa asiaa jälkikäteisessä laillisuusvalvonnassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

Olen tuossa puheenvuorossani esittänyt esimerkkejä kaikista näistä kolmesta tilanteesta. Olen arvioinut, että suurimmat näihin tilanteisiin liittyvät uhat tulevat Euroopan unionin suoraan sovellettavasta lainsäädännöstä. Tämä johtuu siitä, että muissa unionin jäsenmaissa ei ole valtiosääntöiseltä asemaltaan ja toimivaltuuksiltaan Suomen oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin verrattavia laillisuusvalvojia.

Toistaiseksi tällaiset uhat on kyetty torjumaan hyvin. Niin kuin tuolta puheenvuorostani ilmenee, se on kuitenkin edellyttänyt eduskunnalta ja sen perustuslakivaliokunnalta rohkeutta ja vahvaa tukea oikeusasiamiesinstituution ja ylimmän laillisuusvalvonnan valtiosääntöisen aseman puolustamiseksi. Toivon ja uskon, että näin tapahtuu myös vastaisuudessa.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin tarkastelee puheenvuorossaan oikeusasiamiehen roolia lakien perustuslainmukaisuuden jälkivalvonnassa. Lakien perustuslainmukaisuuden valvonnasta käyty keskustelu oli kertomusvuoden aikana erityisen vilkasta. Useat asiantuntijat ilmoittivat siirtyneensä kannattamaan lakien perustuslainmukaisuuden jälkivalvonnan vahvistamista ja mahdollisesti perustuslakituomioistuimen perustamista.

Vähemmälle huomiolle on jäänyt kysymys siitä, miten lakien perustuslainmukaisuutta koskevat asiat tulisivat jälkivalvonnassa vireille. Niissä maissa, joissa on perustuslakituomioistuin tai tuomioistuimelle kuuluu toimivalta tutkia lakien perustuslainmukaisuutta, toimivalta saattaa säännösten perustuslainmukaisuus tuomioistuimen tutkittavaksi on usein oikeusasiamiehellä. Joillakin oikeusasiamiehillä on myös toimivalta pyytää tuomioistuinta vahvistamaan, täyttävätkö lait valtiota velvoittavissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa asetetut vaatimukset. Toimivalta saattaa parlamentin hyväksymän lain perustuslainmukaisuus tuomioistuimen tutkittavaksi on voitu rajata siten, että oikeusasiamiehellä on oikeus saada asia vireille vain kun kysymys on tullut hänen arvioitavakseen konkreettisesti kanteluasiassa. Usein oikeusasiamiehen toimivaltaa ei kuitenkaan ole rajoitettu konkreettisiin tilanteisiin, vaan arviota voidaan pyytää myös abstraktissa tilanteessa.

Euroopan neuvoston Venetsian toimikunta on toistuvasti suositellut, että oikeusasiamiehille tulisi antaa toimivalta pyytää perustuslakituomioistuimelta abstraktia kannanottoa perusoikeuksiin vaikuttavan lain perustuslainmukaisuudesta. Mikäli perustuslain 106 §:n niin sanottua ilmeisyysvaatimusta koskeva perustuslain muutos etenisi, olisi samassa yhteydessä mahdollista arvioida, voisiko oikeusasiamies saattaa käsiteltävänään olevan kantelun yhteydessä esille tulleen kysymyksen sovellettavan lainsäädännön perustuslainmukaisuudesta tuomioistuimen, lähinnä korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden, ratkaistavaksi. Näin siis apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin puheenvuorossaan.

Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja tarkastelee puheenvuorossaan eräitä hallinnon yleislakien tulkintakysymyksiä, jotka ovat usein esillä oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa. Oikeusasiamies valvoo perinteisesti viranomaismenettelyn laillisuutta, jolloin hallinnon yleislait ovat keskeisiä. Ne tähtäävät siihen, että jokaisen oikeus asianmukaiseen käsittelyyn ja hyvään hallintoon toteutuu perustuslain mukaisesti. Hyvä hallinto on oikeusasiamiehen perusoikeuksien valvontatehtävän ydintä. Yleisimmin kyse on julkisuuslain, hallintolain ja kielilain soveltamisesta.

Apulaisoikeusasiamies Sarja tarkastelee lähemmin viranomaisen päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä, eri lakien mahdollistamia tapoja hankkia tietoa viranomaisilta ja kielellisiin oikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Etenkin viimeksi mainituissa painopiste on muuttunut perinteisen viranomaisasioinnin kielikysymyksistä viranomaisten verkkosivujen, so-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

siaallisen median käytön, yksittäisten varsin erityistenkin asiakysymysten ja vieraiden kielten käytön arviointiin.

Vanhimmat yleislait ovat olleet perusratkaisuiltaan voimassa lähes sellaisinaan jo pitkään, noin 20—25 vuotta, eivätkä ne aina anna yksiselitteisiä vastauksia. Toisaalta lakien väljyys mahdollistaa tulkitsemisen, mikä vähentää muutostarpeita. Silti näitäkin lakeja olisi hyvä aika ajoin tarkastella. On tärkeää, että eri tarkoituksiin ja eri aikoihin säädetty yleislait ovat selkeitä ja ajantasaisia paitsi itsessään myös suhteessa toisiinsa. Julkisuuslain uudistaminen onkin oikeusministeriössä vireillä. Tarkastelun tarvetta liittyy myös kielilakiin, saamen kielilakiin ja hallintolakiin. Näin siis apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja.

Arvoisa herra puhemies! Näiden puheenvuorojen jälkeen kertomuksessa on katsaus oikeusasiamiesinstituution toimintaan vuonna 2024. Kertomusvuosi oli sikäli poikkeuksellinen, että kanteluita saapui vain noin 6 100, mikä on noin tuhat kantelua vähemmän kuin edellisenä vuotena eli 2023, jolloin saapui kaikkien aikojen toiseksi suurin kantelumäärä. Tänä vuonna kantelumäärät ovat taas lähteneet nousuun, joten näyttää siltä, että kertomusvuoden notkahdus jää poikkeukseksi pitkäaikaisesta kanteluiden määrän kasvutrendistä. Kertomusvuonna ratkaistiin noin 6 300 kantelua, eli selvästi enemmän kuin niitä saapui. Vuoden lopussa saavutimme myös kanteluiden enintään yhden vuoden käsittelyaikatavoitteen. Tämä keskeinen tavoitteemme saavutettiin jo 12. kerran peräkkäin. Tarkastuksia tehtiin noin 80, ja omia aloitteita otettiin ja ratkaistiin noin 70. Lausuntoasioita ja kuulemisia oli jälleen paljon, yhteensä noin 150 asiassa. Kaikista kanteluista ja omista aloitteista yli 900 eli noin 14 prosenttia johti oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Tämä toimenpideprosentti on kansainvälisessä vertailussa hyvin korkea.

Toimintatietojen jälkeen kertomuksessa on laaja pääjakso perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta, ja kertomuksen viimeisenä pääjaksona on kaikkein laajin, hallinnonalakohtainen tai asiaryhmittäinen jakso laillisuusvalvonnassa tehdyistä havainnoista.

Kertomus on rakenteeltaan pitkälti entisen mukainen, mutta olemme uudistaneet sitä erityisesti pyrkimällä tiiviimpään esitystapaan. Näin tämä kertomus on saatu puristettua 280 sivuun, kun pisimmillään kertomus oli vuonna 2021, jolloin se oli peräti 400 sivun mittainen. Kertomuksen tiivistämisen on mahdollistanut erityisesti se, että melkein kaikki kertomuksessa mainitut ratkaisut löytyvät kokonaisuudessaan oikeusasiamiehen verkkosivuilta.

Arvoisa herra puhemies! Tässä oli esittelypuheenvuoroni. Toivon, että tämä kertomus antaa eduskunnalle mahdollisuuden arvioida lainsäädännön ja julkisen hallinnon tilaa sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Pauli, olkaa hyvä.

17.42 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Vanhusten oikeuksien laillisuusvalvonta on tärkeä osa oikeusasiamiehen työtä. Rakenteelliset muutokset ja säästötavoitteet hyvinvointialueilla asettavat haasteita iäkkäiden palveluille. Vanhuspalveluja on paikoin entistä vaikeampi saada, ja ostopalveluiden käyttöä on myös rajoitettu. Aikaisempien vuosien tapaan laillisuusvalvonnassa on tullut esiin myös puutteita ulkoilun järjestämisessä. Ei ole hyväksyttävää, että asukkaiden päivittäinen ulkoilumahdollisuus on vain omaisten tai itse maksetun ulkoilutuspalvelun varassa. Oikeusasiamies on todennut useissa ratkaisuisa, että ulkoilun puute loukkaa henkilön oikeutta hyvään hoitoon ja ihmisarvoiseen elämään. Saan runsaasti palautetta, joka liittyy vanhusten oikeuksiin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

Arvoisa puhemies! Oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 24 kerrotaan huomautuksista iäkkäiden ympärivuorokautisen palveluasumisen järjestämisessä. Palveluasumista on tarjottu kaukaa tutusta asuinympäristöstä. Käytännössä lähiomaisilla ei ole ollut mahdollisuutta vierailla ikääntyneen luona, tai se on ollut mahdollista vain hyvin rajatusti. Menettelyllä on tosiasiallisesti voimakkaasti rajoitettu iäkkään henkilön ja hänen läheistensä välisiä tapaamisia. Se on surullista sekä moitittavaa ja loukkaa ikääntyneiden perusoikeuksia. Apulaisoikeusasiamies on myös muistuttanut, että puolisoilla on lain mukaan oikeus valita se vaihtoehto, jossa molemmat saavat asua samassa osoitteessa. Asiaan ei saa vaikuttaa se, että heidän palvelutarpeensa on erilainen.

Oikeusasiamiehen kertomuksessa kiinnitetään huomiota myös siihen, että ympärivuorokautiseen palveluasumiseen on päästävä ilman aiheetonta viivytystä. Tarpeen arvioinnin ja myönteisen päätöksen jälkeen toimeenpanoa ei saa tarkoituksellisesti viivästyttää tavoitteena säästää hyvinvointialueen kustannuksissa. Lakia ei saa tulkita niin, että iäkkäällä henkilöllä olisi oikeus päästä tarvitsemaansa ympärivuorokautiseen palveluasumiseen vasta odotettuaan sitä kolme kuukautta.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueet voivat pyrkiä toteuttamaan vanhustenpalveluja siten, että niistä aiempaa suurempi osuus on hyvinvointialueiden omaa tuotantoa. On kuitenkin ilmennyt, että esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialue on virheellisesti ohjeistanut työntekijöitään ohjaamaan asiakkaat oman palvelutuotannon yksikköön, vaikka se sijaitsi eri kunnassa kuin asiakkaan asuinkunta. Apulaisoikeusasiamiehen tulkinnan mukaan, ja aivan oikein, ei ole lainmukaista estää asiakasta saamasta tarpeitaan vastaavia yksityisiä palveluja, jos vastaavia palveluja ei ole tarjolla hyvinvointialueen omana toimintana.

Arvoisa puhemies! Apulaisoikeusasiamies on seurannut kiitettävästi hyvinvointialueen toimintaa ja antanut huomautuksen Pirkanmaan hyvinvointialueelle elokuussa 24. Koska menettelytavat eivät muuttuneet ohjeistuksen mukaisiksi, otti apulaisoikeusasiamies asian uudestaan tutkittavaksi. Lopuksi kysymys oikeusasiamiehelle: Ovatko asiat nyt kunnossa niin, että vanhusten perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat? Seuraatteko edelleen tarkkaan antamienne huomautusten vaikutuksia ja hyvinvointialueen korjaavia toimenpiteitä, ja miten menettelette, jos muutoksia ei tapahdu vaaditulla tavalla? — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

17.47 Juha Hänninen kok: Arvoisa puhemies! Turvallinen yhteiskunta rakentuu siitä, että kansalaiset voivat luottaa siihen, että oikeudet toimivat ja viranomaiset toimivat oikein. Eduskunnan oikeusasiamiehen työ on tässä keskeisessä asemassa. Se on tärkeä osa suomalaista oikeusvaltiota ja demokratiaa. Oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024 osoittaa jälleen kerran, että perusoikeuksien ja hyvän hallinnon turvaaminen vaatii jatkuvaa valvontaa. Sanonta pätee: ”Vapaus hyvä, valvonta parempi.” Turvallisuus ei ole vain poliisin, puolustusvoimien tai pelastustoimen vastuulla. Se on myös palveluja ja viranomaistoimintaa, joka toimii ihmisten tavallisessa arjessa, erityisesti silloin, kun ihmiset ovat heikommassa asemassa.

Arvoisa puhemies! Turvallisuutemme ei synny valvomatta. Meidän on oltava varautuneita, valppaina ja valmiina. Tärkeässä roolissa on viranomaisten varautuminen ja valmius häiriötilanteisiin. On ensisijaista, että myös poikkeusoloissa perusoikeudet toteutuvat. Oikeusasiamiehen kertomus korostaa, että varautumissuunnitelmien on oltava kunnossa ja että esimerkiksi vammaisten henkilöiden ja vanhusten palveluiden jatkuvuus on turvattava

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

ja taattava. Tässä on kyse ihmisten arjen turvallisuudesta, joka ei saa katketa minkäänlaisen kriisin hetkellä. Toisaalta yhteiskuntamme on uskottava tulevaisuuteen, on nähtävä tulevaisuudenusko ja toivo. Sitä meidän on luotava.

Emme voi unohtaa lasten ja nuorten oikeuksia. Kertomuksessa tuodaan esiin vakava huoli siitä, että lasten edun ensisijaisuus ei kaikissa kunnissa tai hyvinvointialueilla toteudu. Kun puhumme lasten turvallisuudesta, puhumme oikeudesta koulunkäyntiin, huolenpitoon, hoivaan, tukeen ja turvaan. Lapsen oikeuksien toteutuminen on yhteiskunnan pitkän aikavälin tärkeä turvallisuuden ehto.

Arvoisa puhemies! Oikeusasiamiehen kertomus osoittaa, että meillä on edelleen paljon tehtävää myös turvallisuuden puolesta ja saralla. Se kertoo niistä kohdista, joissa järjestelmä toimii, sekä tilanteista, joissa turvallisuus on säröillä. Tällaisen työn kautta mekin näemme paremmin, millaisia toimia yhteiskuntamme turvallisuus tässä ajassa meiltä vaatii.

Haluan kiittää oikeusasiamiestä ja hänen toimistoaan tärkeästä, arvokkaasta ja merkittävästä työstä Suomen ja isänmaan hyväksi. Kertomus on tärkeä muistutus siitä, että turvallisuus ei ole vain fyysisistä suojaa, vaan oikeuksien toteuttamista arjessa tasapuolisesti riippumatta iästä, asemasta tai voimavaroista. Toivon, että kertomuksen havaintoja hyödynnetään huolellisesti valiokuntatyössä ja hallinnon kehittämisessä. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

17.51 Timo Suhonen sd: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies valvoo ja edistää laillisuutta ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien yksityisten toiminnassa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024 on osin pysäyttävää luettavaa meidän yhteiskunnallisesta tilastamme. Oikeusasiamiehen kertomuksessa on tuotu esiin kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa, jotka herättävät jälleen ajattelemaan yhteiskuntamme kehitystä heikommassa asemassa olevien kohdalla.

Näistä kymmenestä oikeusasiamiehen esiin nostamasta keskeisestä perus- ja ihmisoikeusongelmakohdasta esiin nostan seuraavat kohdat, joista oikeusasiamies toteaa seuraavaa:

1) Puutteet vanhusten oloissa ja kohtelussa. Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat iäkkäät henkilöt ovat jääneet ilman välttämätöntä huolenpitoa, riittävää ravintoa sekä elinympäristöä, joka ei vaaranna henkilön terveyttä.

2) Puutteita lastensuojelun toteutumisessa: Suuria ongelmia on esiintynyt pitkään lastensuojelun, sijaishuollon ja psykiatrisen hoidon välisessä yhteistyössä. Lapsen tarvitsemien hoidon ja palveluiden yhteensovittamattomuus heikentää hoidon tuloksia ja voi johtaa lapsen oireiden pahenemiseen. Lasten mielenterveyden ongelmia hoidetaan aiempaa useammin vahvoilla, ensisijaisesti aikuisille tarkoitetuilla mielialalääkkeillä. Lastensuojelun ja lastenpsykiatrian alueen yhteisestä palvelurakenteesta puuttuvat tarkoituksenmukaiset sijoituspaikat niille lapsille, jotka tarvitsevat lastensuojelun sijaishuollon lisäksi myös vahvaa psykiatrista hoitoa.

3) Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen puutteet: Vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet eivät toteudu. Puutteita on toimitilojen es-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

teettömyydessä, asioinnin ja digitaalisten palveluiden saavutettavuudessa sekä kohtuullisten mukautusten toteuttamisessa.

4) Terveyspalveluiden saatavuuden ja lainsäädännön puutteet: Lakisääteisten terveyspalveluiden järjestämisessä on puutteita. Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa tulevat toistuvasti esille puutteet palveluiden järjestämisessä ja potilaiden vaikeudet päästä hoitoon kohtuullisessa ajassa. Potilaan tarpeen mukainen tutkimus tai hoito voi jäädä saamatta tai hoitoonpääsy viivästyä. Hyvinvointialueilta edellytettävät säästötoimet voivat vaikeuttaa tilannetta entisestään.

5) Perusopetuksen opiskeluympäristössä, päätöksenteossa ja opiskeluhuollossa puutteita. Oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön sekä riittävän oppimisen ja koulunkäynnin tukeen ei aina toteudu. Monet oppilaat kokevat koulussa kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää. Puutteet hallinnollisessa menettelyssä sekä päätöksenteossa korostuvat oppimisen tukea järjestettäessä.

Arvoisa herra puhemies! On surullista, että meillä Suomessa on vakavia puutteita perus- ja ihmisoikeuksissa, vaikkapa vanhustenhoidossa, lastensuojelussa sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden toimivuudessa. Tämän hallituskauden aikana ovat useat tutkimukset myös tuoneet esiin hallituksen päätösten vaikutuksia. Vaikutukset ovat olleet oikeusasiamiehen kertomuksessa tulleiden epäkohtien mukaisia. Työttömyys, köyhyys ja epävarmuus on lisääntynyt. Päätöksien osalta olemme kuulleet salissa usean hallituspuolueen edustajan sekä ministerinkin suusta, että esimerkiksi leikkaukset ja säästöt kohdistuvat niin sanotusti toisarvoisiin asioihin.

Arvoisa herra puhemies! On surullista, jos kenenkään päättäjän mielestä lastensuojelu, vanhustenhoito, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä vammaispalvelut ovat hallituksen säästölistalla toisarvoisia asioita. On selvää, että näihin oikeusasiamiehen esiin nostamiin epäkohtiin on tultava korjauksia. Tämä tilanne ei saa jatkua. Lapset, vanhukset ja vammaiset ansaitsevat parempaa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

17.56 Lauri Lyly sd: Arvoisa puhemies! Oikeusasiamies Jääskeläinen hyvin kuvasi tätä tilannetta, ja tämä kirja, joka tässä on meillä edessä, antaa erittäin hyvän kuvan oikeusasiamiehen työstä ja niistä toimenpiteistä.

Kun katsotaan tätä oikeusasiamiehen työkenttää, niin kanteluita tulee 6 000, noin pyöreästi, ja se määrä on pysynyt aika lailla samana nyt ihan viimeisinä vuosina mutta kasvanut sieltä 2015-luvulta lähtien kohtuullisen paljon. Olisi mielenkiintoista tietää, mitä tässä on tapahtunut.

Sitten kun katsotaan oikeusasiamiehen ratkaisuja, niin näitten 6 300:n osalta noin 14 prosentissa niistä on annettu päätöksiä. Mikä näissä ratkaisuissa on ollut mielenkiintoista, on se, että täältä kun katsotaan, niin näitä voimakkaimpia toimia, syytteitä, ei ole tarvinnut nostaa näissä. Esitutinnan tarpeen arviointi on vain kolmessa tapauksessa, huomautus on 28:ssa ja käsitys asiasta on 645:ssa ja yhteensä näitä on 911 — tässä on muitakin esityksiä ja korjaustoimenpiteitä. Eli tämä vaan kuvaa sitä, että meille tulee kanteluita kohtuullisen paljon. Niistä tämä 14 prosenttia aiheuttaa toimenpiteitä, ja niissä ne vaikeimmat ja kovimmat toimenpiteet eivät ole olleet tässä tyolistalla.

Eli tästä kai voi vetää jonkinlaisen johtopäätöksen siitä, että meillä Suomessa kuitenkin hallinto toimii kohtuullisen hyvin näitten lukujen perusteella. Totta kai täällä tuli edustaja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

Suhosen ja edustaja Kiurun puheissa hyvin esille näitä yksittäisiä asioita, missä tässä ongelmia on ollut, mutta nämä toimenpiteet, mitkä oikeusasiamies tekee näiden kantelujen jälkeen — eli pelkästään nämä huomautukset ja kun käsitys ilmaistaan, miten pitäisi asioiden olla — ovat varmasti myös tuottaneet tulosta.

Toinen asia, joka tässä kiinnitti huomiota, on tämä, että kun meillä on tarkastuksia, aloitteita ja lausuntoja, niin sitten, kun minä katson näitä tarkastuksien määriä tässä vuosien varrella, niin ne ovat jonkin verran myöskin laskeneet. Herää kysymys, onko tässä tapahtunut se, että oikeusasiamiehen toimiston resurssit ovat vähentyneet vai onko tarkastuskohteita vain ollut vähemmän tarjolla tai haettavina.

Sitten hyvää tässä on, että käsittelyajat ovat pysyneet siinä 94 päivässä, ja tärkeää on, että niihin saadaan aika nopeasti vastauksia. Se osoittaa myös tämän toiminnan tehokkuutta. Siinä mielessä sanoisin, että tässä oikeusasiamies tekee tärkeätä työtä.

Ja aika upea juttu on, että Suomi on ollut ensimmäisten maiden joukossa. EU-maista ei vielä kaikilla ole tämmöistä toimenpidettä. Eli hyvä näin. — Kiitoksia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Keskustelulle tässä vaiheessa varattu aika on lähes käytetty. Annan nyt vastauspuheenvuoron oikeusasiamies Jääskeläiselle, ja jos listalle jää puheenvuoropyyntöjä, niin keskustelua jatketaan sitten myöhemmin tänään. — Oikeusasiamies, olkaa hyvä, kolme minuuttia.

17.59 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen: Arvoisa herra puhemies! Kiitän näistä hyvistä puheenvuoroista, joita täällä on käytetty. — Täällä edustaja Kiuru kysyi, ovatko vanhusten asiat nyt kunnossa niin, että heidän oikeutensa toteutuvat, ja edustaja Kiuru viittasi näihin apulaisoikeusasiamies Sakslinin kannanottoihin, ja tulkitsen niin, että edustaja Kiuru kysyi näiden toimenpiteiden vaikuttavuutta. Nyt tosiaan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten välisen tehtävienjaon mukaisesti nämä vanhuksia koskevat asiat kuuluvat apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinille, joten en ole itse näitä ratkaisuja tosiaan tehnyt enkä myöskään nyt sitten seurannut niiden vaikuttavuutta. Mutta voin yleisesti todeta, että näiden meidän kannanottojen vaikuttavuutta seurataan ja säännönmukaisesti pyydetään viranomaista ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin se on oikeusasiamiehen kannanottojen johdosta ryhtynyt.

Täytyy sanoa, että noin yleisesti ottaen oikeusasiamiehen kannanottoja noudatetaan varsin hyvin, oikeastaan säännönmukaisesti, jos viranomainen vain pystyy noudattamaan niitä. Aika useinhan tilanne on se, että oikeusasiamies esimerkiksi moittii käsittelyjen pitkää kestoa ja viivästymistä ja viranomainen mielellään käsittelee ne nopeammin, mutta ei ole voimavaroja siihen, että pystyisi käsittelemään asioita nopeammin. Ylipäänsä jos viranomainen pystyy, niin useimmiten, oikeastaan säännönmukaisesti, kyllä näitä kannanottoja noudatetaan, ja uskon, että näissä vanhusten oikeuksia koskevissa asioissa näiden apulaisoikeusasiamies Sakslinin kannanottojen noudattamista ja vaikuttavuutta seurataan.

Sitten edustaja Lyly otti esille kanteluiden määrän lisääntymisen, ja tulkitsen niin, että hän vähän pohti, mitä syitä tällä kanteluiden määrän kasvun taustalla on. Nämä ovat tosiaan valtavasti lisääntyneet. Kun itse aikanaan aloitin apulaisoikeusasiamiehenä vuonna 2002, kanteluita oli noin kaksi ja puoli tuhatta vuodessa, ja nythän niitä on enimmillään ollut 7 700 eli kolminkertainen määrä, niin että valtava kasvu siinä on ollut. Tässä kasvutrendissä ihan alun pitäen yhtenä keskeisenä syynä oli niin yksinkertainen asia kuin sähköposti. Kun kantelun tekeminen muuttui niin helpoksi, että nakkaa sähköpostin oikeusasiamie-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

helle, ja sehän ei maksa mitään, niin se oli varmasti yksi syy. Mutta se ei tätä viime vuosien kantelumäärän kehitystä enää selitä, koska sähköposti on jo pitkään ollut kaikilla käytössä. Varmaan yksi syy on se, että ihmiset ovat yhä valveutuneempia ja tietävät oikeutensa ja on myös helppo hankkia tietoa oikeuksistaan ja myös siitä normistosta, mikä jonkun menettelyn taustalla on, niin että saa pohjaa sille kantelun tekemiselle. Ja ehkä ylipäänsä se, että kaikenlainen sääntelyhän on lisääntynyt, ja se on ehkä lisännyt viranomaisten ja asiakkaiden ja ihmisten välisiä kontakteja. Siinä on ehkä vähän samanlainen ilmiö kuin liikenteessä, että kun liikenne lisääntyy, niin kolareita tulee enemmän. Vähän samaan tapaan sellaisia ongelmia ja epäonnistumisia sitten viranomaisten puolelta tulee enemmän, kun asioita on paljon ja kontakteja on paljon.

Edelleen edustaja Lyly kiinnitti huomiota siihen, että tarkastukset ovat vähentyneet. Se on ihan totta, että ennen koronaa meillä enimmillään oli siis lähellä jopa 150:tä asiaa, mutta itse asiassa juuri silloin koronan aikana ja sen myötä kantelumäärät nousivat valtavasti ja sitten kun tietysti voimavaroja ei ole vastaavassa suhteessa tullut, niin ei ole enää ollut mahdollista tehdä sitten niin paljon tarkastuksia. Mutta tarkastukset ovat tosi tärkeitä, ja meillä nyt on tässä ollut jo joitakin vuosia tavoitteena se, että noin sata tarkastusta saataisiin vuodessa tehtyä, mutta tuona kertomusvuotena ei nyt sitten ihan siihen päästy.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä olivat ehkä nyt ne vastaukset niihin kysymyksiin, joita tähän mennessä tuli. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia oikein paljon oikeusasiamiehelle. — Nythän aika on jo loppu, mutta onko edustaja Pauli Kiurulla puheenvuoro sieltä istuimelta vai tuolta pömpelistä? — [Pauli Kiuru: Lyhyehkö, täältä näin!] — No niin, olkaa hyvä, ja sitten lopetetaan.

18.05 Pauli Kiuru kok: Kiitos, rouva puhemies! Toiseen asiaan, joka on itse oikeusasiamiehen vastuulla, eli tiedusteluviranomaisten valvontaan, johon kiinnitätte huomiota muun muassa sivuilla 160 ja 161. Ajatushan tässä on se, että Helsingin käräjäoikeus antaa luvan raskaampien tiedustelumenetelmien käyttöön ja tiedusteluviranomaisten on sitten jälkikäteen ilmoitettava tiedustelun kohteille tiedustelun päätyttyä, että tällaista tiedustelua on tehty.

No, käräjäoikeus voi antaa vapautuksen tästä kertomisesta, mikäli käräjäoikeus niin harkitsee, ja perusteluna voi olla kansallinen turvallisuus, henki tai terveys, joita pyritään varjelemaan. Kiinnitätte tähän asiaan huomiota Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä elokuussa, ja siinä ikään kuin ongelmaksi nousi se, että lainsäätäjä oli ajatellut niin, että pääsääntö olisi se, että tiedustelun kohteelle ilmoitetaan raskaasta tiedustelusta tiedustelun päätyttyä, mutta teidän havainnon mukaan näin ei ollut käynyt, vaan itse asiassa oli käynyt niin, että kun pistokokeiden pohjalta tarkastelitte, niin käytännössä ei ollenkaan ilmoitettu. Voisiko tässä nyt olla sitten sellainen ajatus takana, että silloin kun lakia on valmisteltu 2018, ja se tuli voimaan 2019, ei ehkä ajateltu, että tällaisia henkeen, turvallisuuteen ja valtakunnan turvallisuuteen liittyviä asioita on niin paljon? Sitähän ei niin kuin etukäteen voinut tietää ennen kuin laki on käytössä ja sitten viranomaiset näitä pyyntöjä esittävät. Vai voiko olla jotain muuta selittävää syytä, joka tämän ilmiön ikään kuin selittäisi? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Haluatteko, oikeusasiamies, vielä vastata tuohon? [Petri Jääskeläinen: Jos sopii.] — Kyllä sopii, joo.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 81/2025 vp

18.07 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos tästäkin kysymyksestä. — Joo, tosiaan, no, siis se, mitä tästä asiasta voi sanoa, oli aika lailla siinä Helsingin Sanomien artikkelissa kerrottu, eli tosiaan nyt tämän tarkastuksen perusteella näytti siltä, että pääsääntöisesti tuomioistuimien antaa luvan olla ollenkaan ilmoittamatta tiedustelumenetelmän käytöstä. Mutta niin kuin tuosta artikkelistakin kävi ilmi, niin yksittäisiä tuomioistuimien päätöksiä arvioitaessa minulla ei ollut aihetta epäillä, että tuomioistuimien olisi ylittänyt harkintavaltansa päättäessään siitä, että ilmoitusta tiedustelumenetelmän käytöstä ei tarvitse tehdä.

Voi olla, että silloin lakia säädettäessä ei ajateltu sitä, kuinka ongelmallista se tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen sitten monissa tapauksissa on. Tietysti noin laillisuusvalvonnan näkökulmasta on ongelmallista, jos käytäntö ei vastaa sitä, mitä laissa on ajateltu ja edellytetty, ja näiden tiedustelulakien osalta perustuslakivaliokunta nimenomaisesti korosti sitä, että tämä tiedustelumenetelmän käytön kohteelle jälkikäteen tehtävä ilmoitus on olennainen osa sitä oikeusturvamekanismia, joka näiden tiedustelumenetelmien käyttöön liittyy. Se on tietysti aivan totta, että oikeastaan se kohdehenkilö on ainoa, joka pystyy perustellusti kyseenalaistamaan sen, onko tiedustelumenetelmien käytölle ollut asianmukaiset perusteet, koska tämä kohdehenkilö tietää, mitä hän on tehnyt ja mitä hän ei ole tehnyt, ja kun hän näkee, millä perusteilla tämä lupa on myönnetty, niin hän on oikeastaan se ainoa taho, joka pystyy sitten asettamaan kyseenalaiseksi nämä perusteet.

Siinä mielessä kyllä tärkeä tämä ilmoitus on, mutta jos on niin, että tämä laki ei oikein vastaa sitä, mikä käytäntö ehkä hyvin perustein on, niin ehkä olisi hyvä pyrkiä sitten muuttamaan sitä lainsäädäntöä. Mutta toiselta puolelta se taas minusta olisi kyllä äsken mainituista syistä ongelmallista — viittaen siihen, mitä sanoin tämän ilmoituksen merkityksestä oikeusturvakeinona. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 12.12.2025.